

Tervise Arengu Instituut: väljakutsed ja võimalused

Maarika Harro – Tervise Arengu Instituut

Tervise Arengu Instituut (TAI) loodi 1. mail 2003 Sotsiaalministeeriumi poolt hallatava riigi teadus- ja arendusasutusena Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi, Eesti Tervisekasvatuse Keskuse ning Rahvatervise ja Sotsiaalkoolituse Keskuse baasil.

Alus- ning rakendusuuringute korraldamise kõrval koordineerib TAI viit riiklikku rahvatervise-programmi: HIV/AIDSi ennetamise, narkomaania ja alkoholismi ennetamise, tuberkuloositorje, laste tervise ning rahvatervise alane teadus- ja arendustegevuse sihtprogramm. Lisaks riiklikele programmidele viiakse ellu mitmeid Haigekassa finantseeritavaid tervist edendavaid projekte, koordineeritakse Maailma Terviseorganisatsiooni ellukutsutud tervist edendavate liikumiste nagu tervist edendavate koolide, linnade ja haiglate võrgustiku tööd Eestis. Koolitustegevuse osas eelistatakse praegu sotsiaaltöö valdkonna töötajate täienduskoolitust.

TAI missiooniks on Eesti rahvastiku tervise ja elukvaliteedi järjepidev edendamine parimatel teadmistel põhineva arendus- ja rakendustegevuse kaudu. Teadustöö ning riiklike programmide koordineerimise koondamine ühte organisatsiooni toimub Eestis esmakordselt. Uuel instituudil tuleb luua tingimused motiveeritud koostööks rahva tervisega seotud erinevate institutsioonidega.

Mõiste "tervise areng" all võib silmas pidada praktiliselt kõike, mis on tervisega seotud. On selge, et üks instituut ei suuda tegeleda kõigega, mis tervisesse puutub. Seetõttu on üheks TAI esmaseks ülesandeks kokku leppida prioriteetsed tegevusvaldkonnad, millesse investeerida ning mida arendada. Sotsiaalministeeriumi hallatava asu-

tusena tuleb silmas pidada riiklike huve ning vajadusi. Riik vajab kompetentsikeskust, kus operatiivselt ja regulaarselt kogutakse ning analüüsitakse informatsiooni Eesti rahva tervisliku seisundi ja seda määravate tegurite kohta. Rahva tervisliku seisundi hetkeolukorda ja selle dünaamikat teades on võimalik välja töötada ja ellu viia teaduslikult põhjendatud sekkumisprogramme.

Teadustöö arendamise aluseks on endise Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi senine baas koos uimastiseire keskuse, sünniregistri ja raseduskatkestuse andmekoguga. Uued ülesanded eeldavad uue, tervist määravate tegurite monitooringu ning analüüsiga tegeleva teadusosakonna loomist ning arendamist. Pole kerge ülesanne liikuda teadustöös eksperimentaalselt ning kliiniliselt suunalt tervise determinante analüüsiva ja ennetava tegevuse efektiivsust hindava suuna poole. Kõike ei saa teha kohe. Kindlasti jätkuvad TAI biomeditsiinilised teadusuuringud. Samal ajal ootab riik meilt senisest enam praktiliseks tegevuseks vajalikke epidemioloogilisi, rakendus- ja hindamisuuringuid, mille tulemusi saab kiiresti ellu rakendada. Üheks väljakutseks uuele instituudile on kahe teadusliku töösuuna jätkamine ja ühitamine.

Tervise Arengu Instituut näeb oma teadustegevuse efektiivsema korraldamise ühe alusena tervisega seotud registrite ja andmebaaside koondamist instituudi katuse alla. Kindlasti ei ole TAI plaan kõiki tervisesse puutuvaid uuringuid monopoliseerida, pigem tuleb välja töötada alused koostööks teiste teadusasutustega, et koordineeritult ja ökonoomselt tegutsedes täita meile pandud ülesanded ning olla rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline.

Teadustegevuse praegune rahastamissüsteem ei soosi koostööd: tulemuseks on väikesemahulised,

läbilõikelised, mitterepresentatiivsed uuringud, mis sageli käsitlevad samu küsimusi. TAI üheks ülesandeks on leida võimalusi erinevate terviseuuringute ühitamiseks. Esimesed sammud koostöö edendamiseks on tehtud tänu teaduse tippkeskuste süsteemi rakendamisele. Mõned Tervise Arengu Instituudi töörühmad juba kuuluvad Eesti Käitumis- ja Terviseteaduste Tippkeskusesse.

Tihendada tuleb koostöösidemeid Tartu Ülikooli arstiteaduskonna tervishoiu instituudi, sotsiaal- ja kehakultuuriteaduskonnaga, Tallinna Pedagoogilise Ülikooli psühholoogia osakonna ning Eesti-Rootsi Suitsidoloogia Instituudiga. Koostöövõimalusi teadustöö osas on arutatud Põhja-Eesti Regionaalhaiglagaga.

Teiseks rahvatervisealase teadustöö probleemiks Eestis on kogutud algandmete rohkus ja ebapiisav analüüs, samuti uurijate vähene publitseerimisoskus. Töö selles valdkonnas saab kindlasti TAI üheks prioriteediks.

Sekkumisprogrammide eduks elluviimise eelduseks on kompetentsed ja aktiivsed töötajad, kes on kursis mujal maailmas samas vallas tehtuga. Seetõttu näeb TAI ühe oma olulise ülesandena tervise edendamise valdkonnas töötavate spetsia-

listide täiendusõppe vajaduste väljaselgitamist ning neile õppetöö korraldamist. Ka siin on oluliseks eelduseks koostöö ülikoolidega nii Eestis kui mujal.

Alates septembrist paikneb TAI Balti mere äärsete maade rahvatervishoiukooli võrgustiku koordineerimissekretariaat. Töö toimub tihedas koostöös TÜ tervishoiu instituudiga.

Sekkumisprogrammide tegevuskavade koostamine tuleb viia vastavusse parima teadmisega selles valdkonnas. Selle teostamiseks kaasatakse tegevuskavade väljatöötamise teadusliku töö kogemusega eksperte. Iga planeeritava eesmärgi jaoks tuleb välja töötada mõõdetavad indikaatorid ning teha tegevuse efektiivsuse hindamisuuringud. Arendamist vajab hindamisuuringute meetodika.

Sekkumisprogrammide efektiivse elluviimise eelduseks on koostöö kohalike üksustega. See töö eeldab tihedat kontakti paikkondadega ning sealsete kontaktisikute ja tervishoiuasutustega.

Peamised tingimused TAI eduks on motiveeritud töötajad, konkreetsed ülesanded, kindlad ja mõõdetavad eduindikaatorid, edukate tunnustamine ning efektiivne koostöö.

maarike2000@hotmail.com